

1514 – rajzfilmen

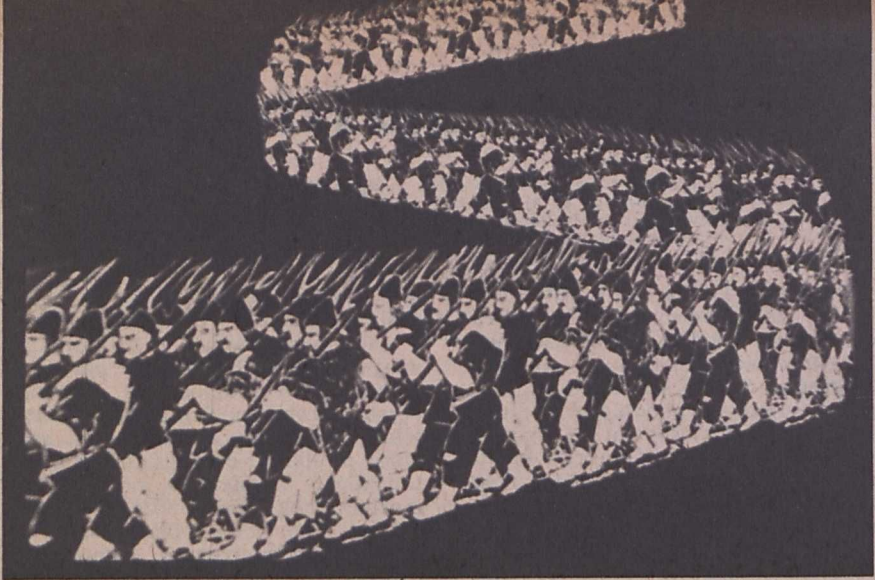
Március 8-án kezdődött el a IV. magyar rövidfilm-szemle. A sok értékes és érdemes alkotás és biztató kísérlet között is a legjelentősebbek közé tartozik Imre István és Ránki György »1514« című kisfilmje. Ránki György a film zeneszerzője és társrendezője írja filmjükről:

Derkovits Gyula: 1514 című közismert fametszetsorozata a forradalmi múlt modern aspektusú megörökítésének klasszikus remeke. Megzenésítésének, filmre — és színpadra vitelének gondolatát — mely jó évtizede foglalkoztat — maga a képsorozat sugallta. Gyakran mondják egy-egy képre, hogy *szinte megszólal. Ez a megszólalási és megmozdulási hajlam, sőt: igény, példátlanul szuggesztív erővel, szinte követelően sugárzik felénk 1514 robbanásig feszült drámai lapjaiból. Úgyszólván önmagától lép ki keretéből és indul meg a Menetelők döngőléptű kórusa. A Kaszátfenő paraszt dübörgő, harci táncba kezd. Apokaliptikus kép- és hangforgatagá kavarodik Dózsa meztlábás parasztjainak és Zápolya poroszszizmás, rohamsisakos zsoldosainak *Összezapás-a*. Mindezek a közvetlenül adódó hang- és kép-asszociációk egységes kompozícióba állhatnak össze — hála az eredeti képsorozat szilárd, logikus-drámai egységének. Éppen csak le kellett kotázni a sugallt hangzatokat; és készen állott az 1514 hangversenyfantázia partitúrája. Éppen csak oda kellett jegyezni a partitúra ütemei*

főle a zenés képsorhoz társult mozgáslátomásokat: és készen állott a »kép-koreográfia«, a filmforgatókönyv alapja. Közben a partitúra megszólalt a rádióban és a hangversenyteremben. Színpadon is megjelent: Eck Imre a pécsi balett számára rendkívül érdekes fekete-fehér táncképet komponált hozzá. Úgy éreztem, hogy 1514 műfaja valahol a Van Gogh és Guernica-típusú animációs képzőművészeti filmek között van. Előadtam tervemet Imre Istvánnak, a Pannónia Filmstúdió rendezőjének, és felkértem, segítőkivitelező társrendezőnek. Elvállalta a feladatot, segítségemre volt, kézbevette a megvalósítást, sőt ennél többet tett: a munka során számos gondolattal gazdagította magát a forgatókönyvet is. A kollektív alkotásban operatőrünk, (Jávorszky László), filmvágónk (Czipauer János) és hangmérnökünk (Béla István) is hathatósan részt vett.

Tehát végülis »animációs képzőművészeti« film lett az 1514. Sőt: ennek a műfajnak néhány szempontból új típusa. Ujdonságát első sorban az adott képek sorozatszerűségének köszönheti, ami — filmes tolvajnyelven szólva — szinte





egy kész *stornak* a *standfotóit* játszotta kezünkre. A legtöbb hasonló film különálló képeket mutat be. Az összefüggést a festő élettörténete, vagy más dokumentális-elméleti szempont adja. A mi filmünk kézenfekvő vizuális-zenei összefüggése lehetővé tette, hogy kiküszöböljük az animációs képzőművészeti filmek örök tehetetelét és mankóját: a kísérő szöveget is. Filmünkben csak a képek és a zene beszélnek a ritmus közös nyelvén — ez a második új vonása. Harmadik pedig az, hogy — mivel nem dokumentumszerű, elemző képbemutatóra törekedtünk, hanem a képsorozat tartalmának, erővonalainak, ritmusainak művészi, filmszerű felfokozására, hatványozására — az adott biztos bázison a szokásosnál mélyrehatóbb dramatizálásra, képváltoztatásra merészeltünk.

Mit látni filmünkön? Szemünk előtt, a zene ritmusára születnek, rakódnak össze elemelkből a képek. Néhány példa: a *Menetelők* sorát szinte az *Ozori péld*a nyomán önmagával oldottuk meg végtelenbe nyúló szerpentin-karavánná. A suhogó kaszák villogása önálló fénytáncá absztrahálódik. A *Leveretés* halottait egyenként, a lépdelő zsoldos szemével látjuk. Vörös lángok élezik a *Máglyák* és a tüzes trónus fekete-fehér borzalmát. Mint a guillotint, zuhan elének a kaloda

képe, egy velőtrázó zenei hangsúlyra. Feszített »fuga«-zenére tornyosulnak a győzelmes forradalom montázs-képei.

Filmünk technikai kivitelezése is bizonyos mértékig új eljárásokat igényelt. Ezeknek kifejtése viszont túlnőne a jelen cikk keretein.

Reméljük, hogy kezdeményezésünk hasonló munkára serkent majd másokat is. A kísérő-szöveggel nem terhelt animációs képzőművészeti film, képzőművészeti ihletésű zeneművekre alapozva, ígéretes műfajnak tűnik. Pl. szovjet kollégáink ragyogó filmet alkothatnának Muszszorgszkij »Képművészeti ihletésű és megfilmesíthetnék Masareel képregenyeit. Felhasználhatnák Respighi, Martinu, Veress Sándor képzőművészeti tárgyú zeneműveit. Mi magunk pedig, mint bőséges klasszikus anyagban válogathatnánk Liszt Ferenc képzőművészeti ihletésű, szimfónikus művei közt. Ilyen a *Haláltánc* (Holbein metszetére) a *Hunok csatája* (Kaulbach freskójára), »A zene elkísér minket a bölcsőtől a sírig (Zichy képeire). (A Dante *Szimfónia* előadását állítólag Liszt maga Diorama-vetítéssel kívánta kísérsni.) Ezenkívül pedig módunk van arra is, hogy hasonló új ötleteket eszeljünk ki, akár korlátlan mennyiségben.

RÁNKI GYÖRGY